

Universitätsbibliothek Wuppertal

Omnia Divini Platonis Opera

Plato

Basileae, 1551

Dialogus secundus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-245](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-245)

harmonicam rationem nobis præcipue à diuina prouidètia esse tributam, per quam omnes inquietæ naturæ motus qui suapte natura inconcinni forent, cōcinnaremus. Sed à Musis quidem habemus motionis animi cōsonantiam, ab Apolline præterea concentū in sermonis cantusq; motu, à Baccho deniq; festiuam in motu mēbrorum concinnitatē. Dum uero de hac per musicam disciplina, & ad pueros omnino, & ad seniores etiā pertinente diligentissime disputat, eadem quæ et in Republica posuit, repetit instituta, per quæ poetis, musicis, pictoribus, nunquā licentia cōcedatur quodcūq; uoluerint imitandi, sed honesta duntaxat et grauiā pro salute spectantiū & audientiū imitetur. Imitationis aut iudices esse uult peritos homines, atq; grauisimos, iubetq; ut per honestā imitationē quotidie frequentatam adolescentes assuefiant in ludis omnibus pariter atq; studijs semper rebus eisdē quibus & leges senioresq; gaudere atq; dolere. Quam quidē assuefactionē totum uirtutis fundamentū iudicat continere. Inter hæc nonnulla memoriæ cōmendato ad præcepta morum plurimum conducentia. Iniustus etiam si cuncta quæ inter homines habentur bona, possideat, est infelix: & quandiu ita uiuit, præstare ei dicendū est mori quàm uiuere. Itē quicunq; honestū, utile, iucundum, inuicē loquendo discreuit, nō est audiendus. Et quāuis honesta iustaq; uita possit interdū uideri laboriosa, nunquā tamen id pueris est dicendū, immo uero iustissimā uitam fore omnium iucundissimā. Quod tandem fore necessariū Plato asserit, quamuis fortē ijs quibuscum disputat, aliter uideatur. Idq; tacere iubet. Veritas tamen pulchrum quiddam est, & stabile. Descendit post hæc ad uini usum, quē uult à iuuenibus ante annum ætatis decimum & octauum penitus ignorari. Alioquin ignē inquit, ad ignē tam in animam, quàm in corpus infundi. Post hanc ætatem uinum moderate bibi permittit. Post quadragesimū uero annum in conuiujs inter deorum hymnos concedit uinum liberius bibere, quasi remediū aduersus duritiā senectutis, per quod reuiuescere uideamur, & mœstitiæ nos obliuio capiat, ipsaq; afflictio animi, sicuti ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta flexibilior fiat. Quo effici uult, ut seniores qui alioquin cantare nollent, facti hilariores in cōuiujs ad iuniorum aures cantare uelint, atq; unā eorū animis, ut ita dixerim, incantare. Qua quidē incantatione per melodiam grauiter concinentē iuniorum animi tēperentur. In his legendis, notabis gratiam ipsam, in rebus quidem pulchritudinē, in cognitione uero uoluptatē cognominari. Notabis nullum animal præter hominem rhythmī & harmoniæ sensum habere. Atq; rhythmū esse ordinē in tēpore atq; motu: Harmoniā uero esse ordinem in ipsa uocum per acutū & graue temperantia. Quod sæpe harmoniā dicimus, concentum latine proprie dicimus. Quod aut rhythmum, comode numerum dicere possumus, modo intelligas numerum in tempore atq; motu. Notabis qua in re uini consistat utilitas, & qua cautione sit bibendum, presentibus uidelicet conuiuio conditoribus legum siue custodibus, sobrijs quidem & mores bibentium obseruantibus corrigētibusq; & tunc opportune quando per uinum molliores facti fuerint, reformantibus. Concludit deniq; si eiusmodi cautionibus ciues in conuiujs utantur mero, ad ea quæ dicta sunt utile concedendum: usum uero eius ad suam cuiusq; libidinem ciuibus suis procul arcendum. Quippe cum sacras Palladis arces, quæ ante omnia colendæ sunt, impudentissime pulset.

DIALOGVS SECVNDVS DE LEGIBVS VEL
de legum latōne.

PRINCEPS autem de his considerandū est, utrum id solum bonum habeant, ut perspiciamus quomodo natura habeamus, an magna etiā utilitas multo studio digna in uini potatione, si recte fiat, insit. Quid igitur dicimus? Inest utiq; ut oratio hæc insinuare uideatur. Vbi autem, & quomodo, attente obsecro audiamus, ne ex ea re præpediamur. CLIN. Dic igitur. ATHEN. Re-

petere itaq; memoriā cupio quid rectam esse disciplinā dicamus. Huius enim, ut in præsentia conijcio, est in hoc officio quando recte institutum est, salus. CLIN. Magnū dicis.

ATHEN. Primū profecto puerorū sensum esse dico uoluptatis atque doloris: atque hæc duo esse in quibus primum uirtus & uitiū animo innascuntur. Sicuti autem prudentia, & uera opinio ac stabilis, uel in senectute affuerint, felix est. perfectus porro uir est, qui hæc & quæ in his sunt omnia possidet bona. Disciplinā appello uirtutē quæ primo pueris aduenit. Si uoluptas & amor dolorq; & odium recte in animos influant antequā ratione moueantur, & ratione deinde præsentē, rationi consentiant propter superiorem bonorum morum consuetudinem, hæc ipsa consensio uniuersa quidem uirtus est. Ipsam uero decentem circa uoluptates & dolores assuetudinem, per quā ab initio usq; ad extremum uitæ homines oderint quæ odisse oportet, & ament quæ amanda sunt, si per seipsam seorsum ratione cōsideratam disciplinam uocaueris, recte ut ego arbitror, appellabis. CLIN. Etenim quæ antea Hospes & quæ nunc de disciplina differuisti, probe dicta uidentur. ATHEN. Bene igitur est. Huiusmodi uero uoluptatū atq; dolorū rectam institutionem, quæ

Primus sen-
sus puero-
rum est uo-
luptas & do-
lor

quæ disciplina dicitur, transgrediuntur homines in uita, ac sepe peruertunt. Dii autem genus hominum laboribus natura pressum miserati, remissiones laborum ipsis statuerunt, solennia uidelicet festa uicissim in ipsorum deorum honorem instituta præbentes. Musas quin etiam & Apollinem Musarum ducem, & Bacchum concelebratores, deorumque consilio emendatores morum inter solennia adhibuere. Considerandum igitur utrum hic sermo secundum naturam nobis ac uerus est, qui dicit: tenerioris ætatis omnes, ut uno uerbo complectar, non posse nec corpore, nec uoce quiescere, sed moueri semper, & loqui uelle, alios exultantes ac gestientes, & ueluti cum uoluptate saltantes ludentesque, alios uarijs uocibus conclamantes. Ac cætera quidem animalia ordinem ordinis uel defectum, qui sane ordo in motibus inspicitur, & rhythmus harmoniaque uocatur, nequaquam aduertere. Nobis autem ab ijs dijs quos concelebratores datos esse nobis diximus, rhythmi & harmoniaque participem sensum esse tributum, eosque mouere nos cum uoluptate, chororumque nobis ducere cantibus & saltationibus nos inuicem copulantes: quem quidem chorum *ἄρα ἢ χορῶν* id est lætitia nominauerint. Primo uero considerandum, num concedamus, disciplinam primam per Musas & Apollinem esse. An quomodo? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Disciplina igitur expers dicendus est, qui nunquam chorea usus est. Disciplina uero compos contra, qui satis id fecit. CLIN. Sic ponimus. ATHEN. Choream uero omnis tripudium simul est, & concentus. CLIN. Necesse est. ATHEN. Quisquis ergo bene disciplina instructus est, & saltare, & cantare bene potest. CLIN. Videtur. ATHEN. Sed uideamus quid est quod modo diximus. CLIN. Quid istud? ATHEN. Cum bene cantare, & bene saltare quempiam dicimus, utrum etiam bona cantare, & bona saltare, addendum sit, an non? CLIN. Addendum. ATHEN. Quid potero? Si quis honesta, ut sunt, ita honesta esse arbitratur, & turpia similiter turpia, atque ita his utitur, melius choream musicamque tenebit quam ille qui corpore atque uoce quod honestum putat, sufficienter exequi passim ualeat, nec honestis tamen gaudet, nec odit turpia? An ille qui quamuis uoce corporeque non potest, ut decet, assequi, uoluptate tamen & dolore assequitur, ut bonis quidem gaudeat, praua autem oderit? CLIN. Magnum uero disciplinae discrimen, o hospes, narras. ATHEN. Si ergo cantus tripudijque bonum nos tres non ignoramus, cognoscimus utique & qui disciplina recte potitus est, & qui contra. Sin autem hoc ignoramus, neque si qua disciplina conseruatio sit, & ubi sit, scire unquam poterimus. Nonne ita? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Deinceps igitur sicuti canes per uestigia decentem figuram, melodiam, cantum, & saltationem inuestigemus. Nam si ista nos fugiant, frustra de recta disciplina siue Græca, siue Barbara disputabimus. CLIN. Sic arbitror. ATHEN. Quam igitur figuram, & melodiam bonam uocare decet? Num fortis animi, & timidi similes figuræ uocesque in eisdem æquisque laboribus sunt? CLIN. Quomodo similes, quando neque colores? ATHEN. Scite o amice, sed in Musica & figuræ sunt, & concentus, quum circa rhythmum & harmoniam uersetur. Quare boni rhythmi harmoniaque figuræ & cantum licet dicere: boni autem coloris non possumus recte dicere, perinde imaginantes, ut magistri choreæ solent. Ignauis autem & fortis uiri figura quædam est & cantus, atque hæc recte in uiris fortibus honesta, in ignauis turpia nominantur. Sed ne in his longior sim, omnes simpliciter uirtuti animi, uel corporis, aut uirtutis imagini adharere figure atque concentus, honesti: contrarij uero, turpes. CLIN. Recte tu quidem, atque ista sic habere in presentia iudicamus. ATHEN. Præterea & hoc iudicandum, utrum omnes omnibus choreis similiter delectemur, an multum intersit. CLIN. Multum omnino. ATHEN. Quid igitur esse dicemus, quod in errorem nos impulit? Utrum non eadem sunt honesta bonaque nobis omnibus? An ipsa quidem eadem sunt, non tamen eadem esse uidentur? Neque uero dicere quisquam audebit, uitiosam choream uirtutis particeps meliorem esse. Neque fatebitur unquam aliquis se quidem figuris prauis lætari, alios autem contraria quadam musa. Quanquam plerique prædicant rectam musicæ rationem in ui quadam consistere, quæ uoluptatem animis afferat. Quod neque ferendum est, neque dicendum omnino. nefas enim. Hæc autem potius erroris causa est. CLIN. Quanam? ATHEN. Quoniam in chorea uariorum morum, uariarumque rerum uarijs in fortunis moribusque gestarum imitationes fiunt, quibus illa quæ dicuntur, aut declarant, aut sub specie saltationis exprimuntur, uel natura, uel consuetudine, uel utrisque probantur, atque animo eorum conueniunt,

Oes teneræ
ætatis non
posse quiescere
Qui rhythmus & harmonia

Que chorea

quos gaudere illis, laudareq; & honesta nuncupare necesse est. Quibus autem præter naturam uel morem uel consuetudinem aliquam accidunt, hi neq; gaudere ipsis possunt, neq; ea laudare, immo turpia appellare necesse. At uero quibus hæc natura recte contingunt, consuetudine autem contrà, uel consuetudine quidē recte, contrà uero natura, isti laudes uoluptatibus cōtrarias proferunt. Singula enim horum iucunda asserunt esse: sed & praua esse concedunt. Atq; idcirco coram alijs, quos mentis compotes putent, uerentur corpus eo pacto mouere: uerentur quoq; ea cantare, honestaq; & studio digna asserere. Ipsi uero secum ijs omnibus delectantur. CLIN. Verissima loqueris. ATHEN. Nunquid damnum aliquod infertur illi, qui prauis figuris aut cantibus delectatur: uel utilitas eis, qui uoluptates in contrarijs capiunt? CLIN. Verisimile id quidem. ATHEN. Vtrum uerisimile tantum, an etiam necessarium sit ita id se habere: sicuti cum quispiam cum hominibus improbis conflictatur, neq; mores eorum odit, sed delectatur his potius & indulget: & tamen ioci loco uituperat, quasi per somnum ipse in se eorum percipiens prauitatem. Tunc quippe necesse est ut similis efficiatur illis quibus gaudet, etiam si laudare uereatur. Qua quidem re quidnam maius aut bonum aut malum ex omni necessitate accedere nobis existimemus? CLIN. Nihil puto. ATHEN. Nunquid arbitramur ubi leges bene cōstitutæ sunt, aut & in posterum ita erunt, in disciplinis iocisq; musarum eam poetis fore licentiam, ut quicquid poetam delectet uel rhythmico, uel cantu, uel uerbo poetico, idem & docere ei liceat: & bene institutorū ciuium pueros adolescentesq; in choreis quacuncq; contingit, uel ad uirtutē, uel ad uitium flectere? CLIN. Præter rationem id est. MEG. Certe. ATHEN. At istuc, ut breuiter dicam, ubiq; fere præterquā in Ægypto agere licet. CLIN. Quo autem pacto in Ægypto hanc legem sancitam esse dicis? ATHEN. Mirum hoc quidem auditu est, nam id olim, ut mihi uidet, illi cognouerunt, oportere qd nunc nos diximus, in ciuitate iuuenes bonis figuris & bonis cantibus assuescere. Quæ uero & qualia sint huiusmodi, in sacris ab eis est institutum, ac præter illa neque pictoribus, neq; alijs figurarum, uel quorumcūq; artificiorum fabris noua ulla licebat inducere, neq; etiam excogitare alia præter patria, neq; hodie licet aut in his, aut in uniuersa musica. Itaq; si obserues, inuenies ibi quæ decem annorum milibus retro depicta, formatæ uel quomodocuncq; fuerūt, quasi non adeo uetusta sint, ut ita dicam, nec pulchriora, neq; turpiora his quæ hodie depingunt, sed eadem arte cōfecta. CLIN. Mirabile auditu est quod dicis ATH. Imò ciuile nimium maximeq; legum positioni conueniens. Inuenies ibi alia quædam leuia: sed hoc circa musicā uerum est, dignumq; animaduersione: quod uidelicet poterat de rebus huiusmodi certa stabilitq; lege caueri, & legumlatorem ausum fuisse contentus tales, qui natura rectitudinem exhiberent inducere. Quod quidem aut dei, aut diuini alicuius uiri opus est. Quæadmodum & ibi ferunt antiquissimos illos apud eos contentus, Iliadis esse poemata. Quamobrem, ut dicebam, siquis quoquo modo istorū possit rectitudinē intelligere, ei audendū est hæc ad ordinē legemq; reducere. Nam noua semper circa uoluptatē & dolorē appetitus ipsius affectio, quæ quidem noua semper musica uti studet, haud magnā fortasse uim habet, ut eas choreas uetustatis in cusatione corrumpat, quæ sunt sacris legibus constitutæ. Nempe Ægyptiorum choreas nequaquā tanto tempore corrumpere potuisse uidetur, sed contrà omnino. CLIN. Ita se res habet, ut ex tuis uerbis colligitur. ATH. Dicamus igitur confidenter: choream cū ludis & musica recte coherere. Latamur quotiens feliciter uiuere nos opinamur: quotiensq; lætemur rursus feliciter uiuere ducimus, nonne ita? CLIN. Ita prorsus. ATHEN. Atq; dum lætamur, quiescere non ualemus. CLIN. Est ut dicis. ATHEN. Nonne igitur qui iuuenes inter nos sunt ad saltandum apti sunt? Nos autē qui seniores sumus in his spectandis decenter uersari putamus, dum illorum ludis & celebritate gaudemus, quando quidē nos corporis leuitas destituit, cuius desiderio, certamina his ponimus, qui quàm maxime queāt atatem illam iuuenilem in memoriam nobis reuocare. CLIN. Vera narras. ATHEN. An igitur frustra omnino illud à multis de id genus hominibus sacros ludos peragentibus dictum esse putamus, eum sapientissimum & uictoriæ compotem iudicandum esse maxime, qui nos lætari atque gaudere quàm maxime faciat? Nam postquam ludere in istis permittitur, conueniens esse uidetur, ut eum qui quàm plurimos, & quàm maxime ad gaudium prouocet, præcipue honoremus, & ut modo dicebam uictorem esse dicamus.

Recte

Rectene id ita dicitur? recteque fieret si ita fieret? CLIN. Fortè. ATHEN. Sed ò beate ne tam præcipitanter sententiam feramus, sed hoc ipsum in partes distinguentes hoc modo cõsideremus. Si quis certamen aliquando qualecũque proponat, sed nec gymniciũ, nec musicum, nec equestre adijciat, sed omnibus ciuibus cõgregatis, uoluptatis gratia, certamentum taxat instituat, præmiãque ei proponat, qui spectatores maxime delectet, optimeque omnium id fecisse iudicet, cum nullus delectandi modus expressus sit, quidnam ex præconio euenturum putamus? CLIN. Qua de re dicis? ATHEN. Par est ut alius sicut Homerus Rhapsodiam ostendat, alius Citharam, Tragicam alius, alius uero comædiam. Neque deerit qui miraculo ostendendo uictoriam se opinetur consecuturum. Quum tales & alij generis eiusdem certatores multi cõfluxerint, possumus ne dicere, quis rite uictor sit abiturus? CLIN. Absurdum quid rogas. Quis enim scite id respondere poterit, prius quam ipse istuc præsens singulos certatores audierit? ATHEN. Vultis ne igitur ut ipse ad absurdum istud respondeam? CLIN. Quid nĩ? ATHEN. Si pueri admodum parui sententiam dicant, præstigiatores uicisse ceteros iudicabunt. An non? CLIN. Quid obstat? ATHEN. Pueri uero masculi comædum ceteris anteponent. Sed mulieres eruditæ atque adolescentuli, & fermè multitudo tota, Tragicam fortasse laudabunt. CLIN. Fortassis ita continget. ATHEN. Seniores autem nos iucundissime Rhapsodum forsitan audiemus, qui Homericum aliquid, Iliada uel Odysseam, aut aliquid Hesiodicum bene cecinerit, uictoremque omnium prædicabimus. Quis ergo iure uictor sit, nonne declarandum restat? CLIN. Sanè. ATHEN. Perspicuum quidem est, ut & mihi uidetur, & uos necessario conceditis, eum reuera esse uictorem qui uicisse à nostris æqualibus iudicabitur. Vnus enim rerum quem ab ætate habemus, omnium quidem ciuiliũ magnum quiddam ubique est & optimum. CLIN. Proculdubio. ATHEN. Concedo igitur ipse hoc multis, uoluptate Musicam iudicandam, nõ tamen quorumuis hominum uoluptate, sed illam fermè Musam esse dico pulcherrimam, quæ optimos satisque eruditos delectet, præcipue uero, quæ uirum uirtute & disciplina præstante. Quapropter uirtute egere harum rerum iudices affirmamus. Nam & prudentiæ eos & fortitudinis oportet esse participes. Prudentiæ quidem, quia non debet uerus iudex quæ determinanda iudicio sunt, ab alio discere, & quasi stupefactus tam clamore multorum quam ignorantia sua ita ferre sententiam. Fortitudinis autem, quia nec etiã si per seipsum intelligit, debet propter ignauiam & fortitudinem ex eodem ore, quo iudicaturus deos inuocauit, ignauius iniquum iudicium promulgare. Non enim ut discipulus, sed ut magister spectatorum, sicut par est, iudex sedet pro tribunali, ineptis spectantium uoluptatibus aduersaturus. Licebat prisca Græcãque lege, quemadmodum nunc Sicula & Italica: quæ multitudini spectatorum rem permittens, & manibus sublatis uictorem declarans, deprauauit quidem poetas ipsos, qui ad iudicium uulgariũ prauamque uoluptatem componunt omnia, ita ut ipsi spectatores poetas, & seipsos erudiant. Corrupti & ipsius spectaculi uoluptates. Nam cum eos oporteat qui intersunt, meliora semper moribus suis audire, atque ita meliorem consequi uoluptatem, nunc eis ex theatro contrarium accidit. Quid igitur hæc ita dicta sibi uolunt? Animaduertite num hoc sit quod uolunt. CLIN. Quidnam? ATHEN. Ter iam aut quater ad idem reuoluta oratio mihi uidetur, disciplinam educationem esse puerorum, quæ ad eam uiuendi rationem perducit, quam lex rectam esse dicit, & uiri æquitate præstantes senioresque usu rerum sicuti rectam uere cõprobarunt. Ut igitur puerorum animus legem ita sequatur, ut non contrarijs, sed iisdem quibus lex & senior, doleat gaudeatque, prorsus legum conditor suadebit: & si opus fuerit, coget poeticum hominẽ honestis uerbis imperatorum, & fortium, & omnino bonorum hominũ gesta describere, tam figuras eorum rhythmis quam accētus harmonijs ut decet effingentem per eos cantus quas Odas uocamus, quæ reuera ἐπὶ δαίμων, id est, incantationes circa animos sunt, de industria ad id compositæ ut hominum animi dolendo gaudentoque legibus obsequantur. Quia uero teneriores animi seria studia non suscipiunt, iocis & cantus ista dicantur & fiant: idemque in his efficitur, quod agere solent qui homines corpore ægrotantes curant. hi namque alimenta conuenientia quidem iucundis condimentis illiniunt, noxia uero amaris inficiunt: ut asciscere altera, altera reiicere consuescant. CLIN. An igitur in alijs ciuitatibus nunc spes seruari hæc censes? Nam quantum ego scio, quæ tu præcipis, nusquam nisi apud nos et

Lacedæmonios fiunt. Noua enim semper & in saltationibus, & in alia musica excogitata sunt, non à legibus mutata, sed à uoluptatibus quibusdā uagis, quæ nullo pacto aut eadem sunt, aut eodem modo permanent: sed uariæ semper fiunt contra mores illos Ægyptiorum, quos narraſti. ATHEN. Probe ô Clinia. Si autē uisus sum tibi quæ modo dicis, quasi ubiq; nunc fiant supra dixisse, non mirarer si minus clare quæ sentio, exposuerim. Dixi equidem quæ in musica fieri uellē, & ea tibi quasi fiant dicere uisus sum. Vituperare enim rem insanabilem, et errore longe prouectā, nullo modo iucundum, interdū uero necessarium est. Verum postq; in his cōsentimus, nōne quæſo apud uos & apud istos hæc magis q̄ apud alios Græcos fieri asseris? CLIN. Cur nō asseramus? ATHEN. Si & apud cæteros similiter fierent, nōne melius q̄ nunc agerent? CLIN. Multo certe præstantius, si ita disposita essent, quæadmodum apud istos & apud nos, & ut paulo ante tu præcepisti. ATH. **Quæ debet cantare poeta** Age uideamus nunquid hæc sint quæ apud uos in omni disciplina & musica prædicant. Poetas carminibus dicere cogitis, bonum uirum quia tēperatus iustusq; sit, felicem esse atq; beatum, siue magnus atq; robustus, siue paruus ac debilis, siue pauper sit, seu diues. Iniustum autem hominem etiam si ditior sit quàm Cinyras aut Midas, miserum esse, & in moerore uitam ducere. Itaq; poeta nobis si recte loquatur, inquiet. Nunquam ego de illo mentionem faciam, neq; uirum appellabo, qui non omnia quæ bona dicuntur, cum iustitia possideat atq; disponat. Is igitur iustitia exornatus, comminus pugnare cum hostibus delectetur. Iniustus autē sanguinolentam cædem uidere nō audeat, neq; currendo Thracium queat Boream superare. nec ei quicquam eorum quæ bona dicuntur, unquam affuerit. Quæ enim uulgo appellantur bona, nō recte bona dicuntur. Aiunt nempe optimum esse sanitatem, ei proximum bonum formam, uires tertium, quartum uero diuitias. Innumerabilia ferme cætera huiusmodi bona narrant. Nam & acute cernere atq; audire, alijsq; sensibus integre uti, bona uidentur, & ad hæc omnia posse tyrannica licentia facere quæcunq; cupias. Summamq; totius beatitudinis esse ferunt, si cum istorum omnium possessione immortalis statim euadas. Ego autem ac uos unā conuenimus iustis sanctisq; uiris optimam esse iustorum omnium possessionem, iniustis autem omnium pessimam, à sanitate initio sumpto. Sanum nanq; esse, & uidere atq; audire, ac omnia facile sentire, & omnino uiuere uel immortalem, pessimum est, si cum horum omnium possessione semper uixeris expers iustitiæ cæterarumq; uirtutum. Minus aut malum, si q̄ breuissimo tempore sic affectus uitam finieris. Hæc utiq; & ipsi uestros hortabimini & cogetis poetas dicere, perq; his cōsentaneos numeros & cōcentus adolescentiā erudire. Nū ipsi hoc animaduertitis? Ego enim assero quæ uulgo mala dicuntur, iniustis bona esse, iustis autem mala. Quæ uero dicuntur bona, bonis quidem uere bona, malis autem mala. Conuenimus ne igitur adhuc, an non? CLIN. Partim quidem consentire uidemur, partim minime. ATH. Fortè uobis non persuadeo non esse beatum illum, sed miserum qui iniustus & contumeliosus est, etiam si sanitatem habeat, & diuitias perpetuamq; tyrannidem, inuictas præterea corporis uires, & animositatē, immortalitatēq; possideat, nihilq; ex his perpetiat quæ uulgo mala dicuntur. CLIN. Vera loqueris. ATH. Esto, sed quid deinde dicendum? Et si uiribus pollet, formosusq; est & diues, cunctaq; per omnem uitam facit quæ concupiscit, nōne uobis uidetur si iniustus contumeliosusq; sit, ex hoc duntaxat necessario turpiter uiuere? An turpiter quidem cōceditis? CLIN. Porsus. ATH. Quid autem? nōne & male? CL. Haud similiter istud. ATH. Iniucunde uero atq; incōmode non cōceditis ei? CL. Quo pacto hæc concedimus? ATHEN. Quomodo? Si deus quispiā ô amici consensum nobis (ut uidetur) animi tribuat: ut nūc quidem, inter nos dissentimus. Mihi enim ista magis necessaria uidentur esse ô amice Clinia, q̄ Cretam esse insulam: ac si Cretenſibus ipse leges conderem, tam poetas q̄ cæteros omnes ciues sic loqui compellerē: ac pœnam pene omnium maximā intentarem, si quis in ea regione assereret esse aliquos quandoq; homines prauos qui iucunde uiuant, uel alia esse utilia & cōducibilia, alia iustiora. Multaq; equidem contra ea quæ nunc à Cretenſibus & Lacedæmonijs dici uidentur, imò uero à cæteris quoq; hominibus, dicere ciuibus meis persuaderem. Agite igitur per Iouem atq; Apollinem optimi uiri, si hos ipsos deos qui leges nobis dederūt, interrogemus: sit ne iucundissima uita iustissima: an duæ quædā uitæ sint, altera iucundissima, iustissima altera: nobisq; ira quærentibus ipsi duas esse respondeant: ab eis forsan iterum percontabimur, si recte

Iniuſto etiā
ſi cætera om
nia cōſent
quæ bona
uocātur, in
felix uel id
circo ſit, q̄
iniuſtus

si recte sciscitari uoluerimus, utros beatiores oporteat dicere, iustissime a, n iucundissime uiuentes: ac si iucundissime uiuentes responderint, turpis erit responsio. Vellem autem de patribus legumq; latoribus uiris potius q̄ de dñs tale aliquid esse dictum. Quare quæ petij, a patre legisq; latore me petijse existimetis, respõsumq; mihi esse, beatissimum esse illum, qui iucundissime uiuat. Ego autem ita deinde opponam. ò pater nõne q̄ beatissime uolebas me uiuere? Certe. At nunquam cessabas iubere ut quàm iustissime uiuerẽ. Quisquis autem hæc unã concedit siue legum lator siue pater, & absurde loquitur, & sibi ipsi non constat. Quòd si iustissimam uitam, beatissimam esse respondeat, quæret ut arbitror, quicumq; id audiet, quidnam ea in uita bonum & pulchrum, tanquam uoluptate melius, lex ipsa laudat? Quid enim à uoluptate superatum iusto boni adesse potest? Dic obsecro an laus & gloria tam apud homines quàm apud deos bonum quidem est atq; honestum, iniucundum autẽ? Infamia uero contrã. Minime dicemus ò legislator. Sed iniuriam neq; inferre, neq; pati num iucundum quidem sit, bonũ uero atq; honestum: cetera autem iucunda quidem, turpia uero & mala. Quo pacto id? Ratio igitur, quæ neq; iucundum à iusto, neq; bonum separat ab honesto, probabilis est: & si non ad aliud, attamen ad hoc, ut sancte ac iuste quis uiuere uelit, multum cõducit. Quocirca legislatori turpissima, & admodũ contraria oratio est, si hæc ita habere se neget. Nemo enim sponte id aget, cui non plus lætitiæ quàm doloris inest. Quod uero procul aspicitur, omnibus ut ita dicã uel ipsis pueris caliginosam affert uertiginem. Quare uertigine tenebrisq; ablatis in contrarium legislator opiniones ciuium ducet, & tum laudibus, tum consuetudine, tum rationibus quodãmodo ipsis persuadebit, tam iusta quàm iniusta esse obũbrata, atq; iniusta quidem contrã apparere q̄ iusta. Nempe iniusto ac prauo iucunda uideri, cui iusta uidentur iniucundissima. Iusto autem utraq; contrã omnino uideri. CLIN. Sic apparet. ATH. Reuera autem utram sententiã potiorẽ existimabimus? melioris ne an deterioris animi? CLIN. Melioris necessario. ATH. Necessè est igitur iniustã uitã non turpiorẽ solũ ac peiorẽ iusta sanctaq; uita esse, uerũ etiã iniucundiorẽ. CLIN. Ita certe ex hac ratione ò amice uideatur. ATH. Legis itaq; lator ex quo exigua sit prouẽtura utilitas, etiã si nõ ita id se haberet ut modo diximus, non alienũ tamen sua grauitate putaret ad iuuentutis utilitatẽ falso aliquid, si modo quid unq; aliud falso dicendum sit, dicere: maxime cum nullum mendaciũ hac falsitate utilius excogitare possit, quod uidelicet ita trahere audientes ualeat, ut nõ uis sed sponte iustitiã uelint suscipere. CLIN. Pulchrũ certè ò hospes & stabile quiddã est ueritas. Videtur autem plerũq; non facile persuadere. ATH. Esto. At enim Sidonij fabula illa, & si nihil uerisimilitudinis habuit, facile nihilominus persuasit, aliãq; permultã similiter. CLIN. Quanam? ATH. Quod à dentibus quondã satis armati milites nati sint: Magnũ enim id legis latori exemplũ est, posse animis iuuenũ quodcunq; uelit persuadere. Quapropter nihil aliud scrutari debet, q̄ quibus rebus persuasione acceptis maximũ bonum conferat ciuitati: ad idq; omni incumbere studio, ut ciuitas uniuersa de his rebus unũ atq; idem q̄ maxime ac semper in cantibus, fabulis, & omni sermone decantent. Equidem ita sentio. Si uero uos aliter, nulla inuidia sit contradicere. CLIN. Neuter nostrum posse unquam de his dubitare uideĩ. ATH. Prosequar igitur, asserens choros omnes qui tres sunt, teneris adhuc & mollibus puerorum animis, & alia bona quæ diximus, & quæcunq; narrare possimus, quasi incantatione quadam insinuare oportere. Caput autem illud sit, quòd uidelicet si uitam eandem optimam & iucundissimã iudicari à dñs asseruimus, & uera loquemur, & magis illis quibus opus est, persuadebimus, q̄ si aliter diceremus. CLIN. Concedenda sunt quæ dicis. ATH. Primus itaq; puerilis musarum chorus hæc studiosè toti ciuitati decantaturus ingrediatur. Secundus illorũ chorus qui ad triginta annos usq; prouecti sunt, Pæana testem ueritatis dictorum inuocet, & iunioribus propitium suppliciter esse precetur. Tertius eorum sit chorus qui triginta annos inter & sexaginta ætatem agunt. His autem seniores, quia non amplius de eisdẽ moribus fabulas poterunt decantare, dimittendos diuino oraculo censemus. CLIN. Quosnã hospes tertios hos choros dicis? non enim clare quid de his dicere uelis comprehendimus. ATH. Hi profecto sunt, quorum gratia pleraq; superius sunt inducta. CLIN. Nondum intelligimus. Quamobrem apertius dicito. ATHEN. Dictum est disputationis principio si recordamur, ita ardentem iuuenum omnium naturam esse, ut neq; corpore neq; uoce quiescere possit, sed sine

ordine semper clamet & saltet: atque ordinis utrorumque istorum nullum aliud animal præter solam hominis naturam sensum habere. Ordinis autem qui in motu conspicitur, nomen Rhythmus, id est numerus esse potest: sed eius qui in uoce, acuto & graui simul con- temperato, Harmonia, id est, concentus. Vtrunque uero simul, Chorea nominabatur. Deos quoque diximus nostri misertos choreæ concelebratores ac duces dedisse nobis Apollinē & Musas. Tertiumque si recordamur Dionysium numerauimus. CLIN. Cur non recordari debeamus? ATHEN. Atqui Apollinis & Musarum chori dicti iam sunt. Tertius autem qui reliquus est Dionysio necessario tribuetur. CLIN. Quo pacto? latius expone. Nam primo auditu ualde absurdus Dionysiacus seniorum chorus esse uidetur, si ultra trigessimum annum, & ad quinquagesimū iam prouecti & usque ad sexagesimū eo utantur. ATHEN. Vera loqueris. Sed ratione ad hæc opus esse arbitror, ut appareat quo pacto oportune id fieri possit. CLIN. Quid nisi? ATHEN. Nunquid superiora illa inter nos constant? CLIN. Quænam? ATHEN. Quod oporteat uiros omnes & pueros, liberos & seruos, mares & foeminas, & uniuersam ciuitatem toti ciuitati quotidie quæ diximus uarijs modis & carminibus decantare, ut ex innumerabili hymnorū uarietate, inexplebili quodammodo uoluptate concinentes afficiantur. CLIN. Nihil obstat quo minus concedatur ita fieri oportere. ATHEN. Sed quo optima hæc ciuitatis pars, cui propter ætatē atque prudentiā summa inest ad persuadendū auctoritas, optima canendo maximorū bonorū causa erit? An id stulte omitteremus, in quo optimorū & utilissimorum cantuū uis inest præcipua? CLIN. Haud omittere licet, ut modo apparet. ATHEN. Quomodo igitur decenter id fiet? Videte quæso an ita. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vnusquisque senior circa cantus iam satietate affectus, his minime delectatur: & cum res postulat canere, quāto senior atque modestior est, tanto magis canere ueretur. An non ita? CLIN. Ita profus. ATHEN. Sed multo etiam magis in theatro corā multitudine rectus cantare præ pudore non tolerabit. Præsertim si seniorū chori, quemadmodū qui de uictoria contendunt, & ij quidem quo clarior uox sit tenues atque ieiuni cantare cogantur. Sic enim nō sine molestia & pudore cantabunt, & ad ista tardiores accedent. CL. Necessaria narras. ATH. Quo igitur pacto paratos eos ad cantū reddemus? Principio lege sanciemus, ut pueri usque ad duodeuigesimum annū uini usum profus ignorent. Nempe eos monebimus non oportere ignē igni in corpus atque animā suggerere, antequam uiri effecti subire labores incipiāt. Furiosum namque habitū iuuentutis cauere oportet. Deinde uino moderate utantur usque ad annū ætatis trigessimum. Ab ebrietate uero & uini repletionē iuuenes omnino abstineant. Sed cum ad quadragesimū peruenerint, tunc in conuiujs liberius discumbentes, cum alios deos tum Dionysium ad sacra senū & ludos inuocent, qui hominibus uinū quasi remediū aduersus senectutis duriciā est largitus, ut reiuuenescere uideamur, et mœstitię nos obliuio capiat, ipsaque affectio animi sicuti ferrū in igne ex duritiē in mollitiē deducta flexibilior fiat. Primum quidem sic affectus quisque sumpta fiducia minus uerebitur inter aliquos ac suos, nō tamē multos & alienos canere, & unā quod iam sæpius repetiuimus, incantare. CL. Et maxime quidē. ATH. Ad eos igitur inducendos ut cātibus interesse uelint, modus hic haud indecens erit. CL. Non certe. ATHEN. Qua autem uoce & qua musa hi uiri cantabunt? An ea uidelicet quæ ipsis conueniat? CL. Ea duntaxat. ATH. Quænam igitur diuinis uiris conueniens erit? Nōne ea qua chori decantant? CL. Nos quidem hospes & ij non possumus aliud canere quàm quod in choro didicimus. In hoc enim cantu assueti sumus. ATHEN. Par est. Optimum enim cantū non didicistis. quasi enim castrensem Rempub. habetis potius quàm urbanā. propterea iuuenes profecto tanquam pullos gregatim pascentes habetis. Vnde nemo uestrum arripit suū & ad cohibendam eius ferocitatem cui dam quasi equorum magistro committit, qui erudiat ipsum leniter tractans & mansuefaciens, & cætera quæ educationi conueniunt peragens, ex quo non modo probus miles efficiatur, sed ciuitatum quoque & urbium idoneus gubernator: quem quidem principio diximus Tyrtæi militibus fore belliciosorem, quarto uirtutis loco non primo semper & ubique priuatim & publice fortitudinis munera colentem. CLIN. Nescio quo modo rursus hospes legum latoribus nostris derogas. ATHEN. Non ex animo id facio bone uir, si quidē facio, sed pergamus quod ratio ducit, si uultis. Nam si musam habemus chororum et theatri communi musa præstantiorem, hanc illis exhibere conemur, quos diximus illam quidem

Pueris inter
dicitur ui-
num

Vinum re-
medium ad
uersus sene-
ctutis duri-
tiam

quidem uereri, & aliam quærere meliorem. CLIN. Omnino. ATHEN. Omnibus igitur quæcunq; gratia quædam sequitur, inesse id oportet, ut uel ea ipsa gratia sola in his alliciat sitq; præcipuum, uel rectitudo, uel utilitas. Exemplo quod dico, exponam. Cibus ac potus & alimentum omne gratiam habet, quam uoluptatem dicimus: Rectitudinem uero & utilitatem, si confert ad sanitatem. CLIN. Prorsus. ATH. Sic & in discendo gratia inest quæ uoluptas nominatur. Rectitudo etiam atq; utilitas et bonus habitus atq; pulcher, quæ ab ipsa ueritate efficiuntur. CLIN. Ita est. ATH. Quid porrò in artibus, quibus similia efficiuntur, nonne id ipsum inspicimus? Voluptas profecto ex illis quandoq; prouenit, quam par est gratiam nominare. CLIN. Certe. ATH. Rectitudinem uero talium, ut in uniuersum dicam, æqualitas ipsa tanti talisq; efficit, potius quam uoluptas. CLIN. Præclare. ATH. Voluptate igitur sola id merito iudicabitur, quod neq; utilitatem, neq; ueritatem, neq; similitudinem, neq; rursus damnum efficit, sed solum causa gratiæ illius sit quæ concomitatur alia, quam uoluptatem recte possumus nominare, quando uidelicet nihil istorum ipsam sequitur. CLIN. Voluptatē dicis solam, quæ minime noceat? ATH. Nempe. & iocum ac ludum rursus eam ipsam appello, quando nec nocementi neq; utilitatis aliquid affert æstimatione dignum. CLIN. Vera loqueris. ATH. Sequitur ex his quæ diximus, nullam imitationem uoluptate & opinione nō uera iudicandam esse. similiter etiam æqualitatem nullam. Non enim quia huic uideatur, aut quoniam hic gaudeat, idcirco æquale, ipsum æquale est, aut commensurabile ipsum est commensurabile, sed nullo alio quam ueritate sola. CLIN. Sic est omnino. ATH. Atqui musicam omnem imitationem, & similitudinem effectricem esse dicimus. CLIN. Cui dubium. ATH. Cum ergo quis sola uoluptate musicam asserit iudicari, minime audiendus est, minimeq; huiusmodi musica, si alicubi colitur, quærenda est, sed illa quæ per imitationem boni similitudinem possidet. CLIN. Vera hæc sunt. ATHEN. Qui ergo cantus speciem & musam quærunt optimam, non eam quæ iucunda, sed quæ recta est, quærere debent. Rectitudo enim imitationis in hoc consistit, ut dicebamus, si tantum & tale fiat quod imitatione exprimitur, quantum & quale in seipso est. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Atqui illud de musica omnes concederent, omnia uidelicet poemata eius imitationem esse atq; assimilationem. Quod & poetæ omnes, & auditores, histrionesq; concederent. CLIN. Magnopere. ATHEN. Oportet igitur circa unum quodq; poema & figmentum, ut uideatur, quid sit quod effingitur cognoscere illū qui in ipso non sit erraturus. Nam qui nec nouit quid essentia ipsius uelit, nec cuius imago sit, nunquam rectitudinem eius & errorem intelliget. CLIN. Nunquam certe. ATHEN. Qui autem rectitudinem operis non intelligit, num bene an male factum sit, cognoscet? Obscurius equidem loquor. Fortè uero planius ita mihi dicetur. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Multæ ad aspectum pertinentes similitudines fiunt. CLIN. Certe. ATHEN. Siquis corporis depicti modum non teneat, cognoscet ne unquam utrū recte sit pictum? Vtputa utrum articulos corporis & singulas particulas habeat, & numerum, & qualitatem, & locationem singulorum prout decet ad singula, colores præterea atq; figuras: uel contra utrum perturbate hæc omnia picta sint? An censes hæc aliquid cogniturum, qui animal quod pingitur minime nouerit? CLIN. Nullo modo. ATHEN. Sin autem cognoscat aliquis hominem esse id quod pictum, uel quoquo modo formatum est, suasq; partes omnes & figuras & colores ab arte accepisse, num idem necessario sicubi defectus aliquis pulchritudinis in eo sit, cōtinuo agnoscet? CLIN. Omnes fermè hoc modo hospes quæ in animalibus pulchre se habent, cognoscere mus. ATHEN. Recte loqueris. Nonne igitur in imagine omni siue per picturam, siue per musicam siue quomodo cunq; aliter fiat, tria hæc prudentem iudicem habere oportet? Primum ut cognoscat quid sit quod in imitationem cadit: secundum ut recte: tertium ut bene qualibet similitudo uerbis, concentibus, numeris effecta sit, nouerit? CLIN. Videtur. ATH. Ne pigeat igitur difficultatem quæ in musica est, exponere. Porrò quoniam magis hæc quam aliæ similitudines, celebratur, maiore quam in cæteris opus est diligentia. Nam qui in hac aberrat, maxime læditur, cum sub eius suauitate malos imbibat mores. Difficile autem id cognitu est, quoniam poetæ nō ita ut Musæ artem poeticam tenent. Nunquam enim illæ tantum errare possent, ut in effingendis uirorum uerbis, colorem mulierum concentusq; redderent, uel in concentibus figurisq; liberorum, seruorum & illiberorum

Que spectat
ad iudicem
prudentem

talium numeros, uel in numeris figurisq; liberis, concentum uel sermonem numeris contrarium. Nunquam insuper ferarum uoces atq; hominum, pulsandorumq; instrumentorum, & strepitus omnes quasi unum aliquid imitentur, in unum cōfunderent. Humanū uero poetæ huiusmodi multa perturbant & sine ratione commiscēt, risumq; hominibus commouent: quos Orpheus delectationis gratiā secutos ait. Omnia enim & confusa cernunt & ipsi quoq; distrahunt poetæ, numerum quidem atq; figuras à concentu seorsum, orationes nudas absq; concentu metricè componentes, atq; etiā concentus & numeros absq; uerbis, nudæ citharæ pulsationi & tibiæ sono accommodantes. Quā in re difficillimum est cognoscere quid numerus & concentus qui sine uerbis fit sibi uelit, & cui imitationi similis sit earum quæ ratione sunt dignæ. Putare autem oportet multa ruditate esse refertum, id omne quodcunq; siue uelocitatem seu tarditatem uocemq; ferarum proxime sequitur, ut aliter tibia, citharæq; utaris, quā ad tripudium opus sit atq; cātum. Nudo autem utroq; uti, abusus est præstigiatrici ostentationi persimilis, & à Musis admodū alienus. Sed horum quidem hæc ratio est. Nos autē hæc nō consideramus, quod triginta quinquagintaq; annos & ultra nati Musis nostris uti nō debeant, sed uti quando debeant uideamus. Ex istis autem oratio hæc nobis id significare uidetur, quod ad quinquagesimum annum prouectos quibuscunq; canere opus est, melius cæteris chori Musam tenere oporteat. Necesse namq; est acute concentus & numeros sentiant atq; cognoscant. Quomodo enim aliter quispiam rectitudinem cantus cognoscet, cui uel conueniat uel non conueniat Doricum, & numerum quem illi poeta adiunxit, utrum recte iunxerit nec ne? CLIN. Nullo certe pacto. ATHEN. Vulgus autem deridendum est, cum se putet quod boni concentus numeriq; compos est, & quod contrā, satis cognoscere. Hi inquam qui ad numeros accinere & saltare iam olim coacti sunt, quod uero singula istorum ignorent, non istuc apud se ita reputant, quod quilibet cantus si omnia sibi conuenientia continet, recte se habet: si non continet, contrā. CLIN. Sic omnino necesse. ATHEN. Quid porro? Siquis rationē eius quid uel habeat non intelligit, nunquid quod diximus, quo pacto recte se habeat in aliquo unquam cognoscet? CLIN. Quo pacto id fieri posset? ATHEN. Hoc itaq; nunc in his inuenisse uidemur, quod cantores eos seniores, quos prius quidem nolentes ita prouocamus, ut libenter quodammodo canant, usq; adeo hæc didicisse necesse est, ut eorum quilibet tam numerorum progressus & pōdera, quā sonos fidium harmonicōs consequatur: ut concentus & numeros intelligētes illos eligere possint, quos tātis ac talibus decantari oporteat, atq; ita canentes & ipsi uoluptates innocuas confestim percipiant, & iuuenes ad probos mores de cantibus perducāt, & oblectamentis. Eatenus autem docti, exquisitiorem q̄ uulgus & poetæ ibi disciplinā habebunt. Tertium quidem illud siue bona siue mala imitatio sit, nō est necesse ut poeta cognoscat, concentum uero numerumq; necesse. Isti autem omnia tria cognoscere debent, ut optimum & secundum eligere queant. Aliter autem nunq; sufficienter ueluti incantationibus quibusdam poterūt iuuenum animos ad uirtutem allicere. Enim uero quod ab initio uoluimus, ut uidelicet Dionysij choro rectam opem sermo noster afferret, pro uiribus dictum est. Verum consideremus an hoc ita sit factum. Talis utiq; concentus hominum necessario computatione progrediente turbulentior redditur. Quod à principio supposuimus, in his quæ fiunt hodie, necessario fieri. CLIN. Necesse. ATH. Vbi certe unusquisq; seipso leuior factus extollitur et exultat, audaciāq; repletur, nec audit proximū sed tam superius quā cæterorum omnium ducem se sufficientem existimat. CLIN. Absq; dubio. ATH. An non diximus, quotiens ista fiunt, bibentium animos, sicut in igne ferrum, ita uino feruentes molliores iunioresq; fieri, & idcirco facilius deduci, ueluti quando iuuenes erant: si quis & possit & sciat erudire eos ac fingere. Fictorem uero eundem esse qui & tunc probus legislator dicebatur. Cuius in legibus computationi modus est præscribendus, ut possint hæc leges confidentem illum audacemq; & impudentiorem quā deceat factum, qui ordinem uicissim silentio, sermone, computatione, & musica seruare non uult, cohibere, atq; ita instruere, ut contrā in omnibus facere uelit quā faciat, contra insurgentem ac turpem confidentiam admouentes timorem optimum cum iustitia, quem quidem timorem diuinum, pudorem & uerecundiam nominauimus. CLIN. Est ut ais. ATHEN. Harum legum auctores atq; custodes à perturbatione & ebrietate re-

Sicut igne
ferrū, ita ui-
no corpora
fenum mol-
liri

tate remotos esse oportet, uinolentorum duces. Sine quibus contra ebrietatem pugnare durius est, quam sine ducibus sobrijs cum hostibus dimicare. Siquis autem neque obtemperare uelit his, neque ducibus Dionysii ultra annos sexaginta natis, equale uel etiam maius decus ferat, quam qui ducibus Martis non pareat. CLIN. Recte. ATH. Nonne si talis ebrietas talisque ludus adhiberetur, compotatores magnam inde utilitatem consecuti, & maiori quam prius inuicem beneuolentia iuncti, non autem sicuti nunc inimici discederent? cum legitime inuicem conuersati essent, & ducentibus sobrijs temulentis quoque legibus obtemperassent. CLIN. Sic certe, si talis esset ebrietas qualem modo narrabas. ATH. Ne igitur Liberi patris munus simpliciter ita uituperemus, quasi malum sit, neque dignum ut in ciuitate recipiatur. Atqui plura etiam in hanc sententiam referri possent, quamuis maximum illud bonum quod largitur Dionysius, efferre in multos uerear, quoniam homines cum audierint non recte accipiant, nec intelligant. CLIN. Quid istud? ATH. Rumor quidam & fama defluxit ad nos, hunc deum a nouerca lunone mente olim deturbatum fuisse: atque idcirco ulciscendi gratia bacchantum choream omnemque insaniam induxisse, & uinum ad hoc ipsum tribuisse. Ego autem haec illis permitto dicere, qui tutum talia de dijs dicere arbitrantur. Illud tamen scio, quod nullum animal cum tanta ac tali nascitur intelligentia, quantum & qualis ei cum prouectum fuerit, conuenit. Hoc porro in tempore, quo prudentiam suam nondum possidet, furit omne, & sine ordine clamat, & factu elatum lasciuiensque salit. Recordemur autem quod musicae & gymnasticae haec esse principia diximus. CLIN. Recordamur. ATH. Nonne etiam quod numeri & concentus sensus nobis solis sit, ex hoc principio constare diximus? Apollinem uero & Musas, & Dionysium duces ad haec nobis esse tributos? CLIN. Vtique. ATH. Vinum uero, ut ferunt multi, ad ultionem hominibus datum est ut insaniant. Ut autem sermo habet noster, remedium, & medicina in contrarium, ut animus quidem pudorem, corpus autem sanitatem & uires adipiscatur. CLIN. Egregie hospes superiorem orationem commemorasti. ATH. Sed iam media pars eorum quae ad choream pertinent, dicta est. Reliquam uero ut uideatur perficiemus? ne? an praetermittemus? CLIN. Quas nam dicis partes, & quomodo partiris utrasque? ATH. Tota quippe chorea uniuerse nobis dicta est disciplina. choreae uero pars una in uoce est per numeros & concentus. CLIN. Ita est. ATH. Altera in corporis motu per numerum atque figuram. Sed numerum quidem habet cum motu uocis communem, figuram uero propriam. In prima autem illa parte cantus ipse uocis est motus. CLIN. Vera narras. ATH. Sed uocis quidem habitum, qui ad disciplinam uirtutis animi peruenit, nescio quo modo musicam nominauimus. CLIN. Recte admodum. ATH. Si autem corporis motus in ludo quem saltationem appellauimus, ad corporis usque uirtutem attingit, artificiosam hanc ad id ipsius deductionem gymnasticam nominemus. CLIN. Rectissime. ATH. De musica quidem, quam mediam choreae partem diximus, satis actum putauimus: atque ita de ea sit dictum. Quare de reliqua iam dicamus, uel quid agendum? CLIN. O uir optime, qui cum Cretensibus & Lacedaemonijs differis, quando iam satis tractatum de musica est, sed de gymnastica, haecenus minime, quid nam responsurum tibi ad interrogationem huiusmodi utrumuis nostrum existimas? ATH. Affirmabo equidem te, cum haec interrogaueris, aperte iam respondisse. Intelligo enim quod haec tua interrogatio responsio quaedam est, ut dixi, ac iussio simul ut transigantur quae ad gymnasticam pertinent. CLIN. Optime intellexisti, & sic facias. ATH. Faciendum est, neque enim difficile est quae uobis utrisque notissima sunt, transigere. Nempe huius artis utriusque multo magis quam illius periti estis. CLIN. Vera ferme dicis. ATH. Nonne huius quoque ludii principium est? quia unumquodque animal natura saltare conuenit. Homo autem ut tetigimus, cum numeri sensum acceperit, saltationem peperit. Cantus item numerum excitat. Quae ambo inuicem copulata choream, & ludum pepererunt. CLIN. Ita est. ATH. Huius partem alteram iam peregrimus, alteram deinceps aggrediemur. CLIN. Prorsus. ATH. Sermonem igitur de ebrietatis chorea primum hac si placet sententia concludamus. CLIN. Quoniam pacto? ATH. Si ciuitas aliqua tanquam re seria compotationibus & cum legum ordine utatur, exercitationis cuiusdam ad temperantiam gratia, & alias uoluptates non fugiat, sed eadem ratione ut ipsas superet exercitetur, hoc utique pacto omnibus his utendum. Sin uero tanquam ludo utatur compotationibus ciuitas, & liceat cuique quando uelit & quibuscumque uelit combibere, & alia quaeque pro libidine exercere,

Cur uinum
datum homi-
nibus

Tota cho-
rea & cho-
rea pars

non

non effem huius sententiæ, quod deceat ciuitatē istam, aut hunc uirum ebrietati aliquando indulgere. Sed multo magis quam Cretenſium Lacædemoniorumq; uſum Carthaginſium legem probarem, ut nunquam in caſtris quiſquam guſtare uinum audeat, ſed toto illo tempore aqua bibatur, & in ciuitate nunquam uini uſum ſeruo uel ſeruæ concederem: Sed nec magiſtratibus toto eo tempore quo magiſtratu funguntur. Gubernatores etiam atq; iudices munus ſuum ſubituros à uino penitus prohiberē. Deliberaturos quoque de rebus non omnino negligendis. Ac nulli penitus interdū uinum cōcederem, niſi exercitationis corporeæ morborumq; cauſa hoc potu opus fuerit, neq; etiam nocte uiro uel mulieri quando liberis operam dare uolunt. Plura etiam referri poſſent, in quibus homines legis rectæ mentisq; compotes uino abſtinerent. Quapropter ſecundū hanc rationem, nec multis ciuitati uineis opus eſſet, Atqui & reliqua agricultura, omnisq; uiuendi norma ordinem ſuum teneret, ac uini uſus ſerme omnium moderatiſſimus & parcifiſſimus eſſet. Hic itaq; ſermoni de uino hoſpites, ſi uobis quoq; uidetur, colophon impoſitus ſit, CLIN. Probe dictum. Quare & nobis ita uidetur.

ARGUMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGUM tertium de Legibus.

QVEM AD MODVM medicus ſanitatē corporis, ita legum auctor ſpectat animi ſanitatē. Quoniā uero omnibus optabilius eſt ualeitudinem proſperam retinere ne pereat, quam recipere pereuntē, idcirco præcipuum utriuſq; tam ciuiliſ, quam medici inſtitutum eſt, ſeruare ſiue corporis ſiue animi ſanitatē: ſequens uero utriuſq; conſiliū eſſe uidetur optimum, ſiue corpori, ſiue animo habitum, ſiquando amiſſus fuerit, reſtituere. Quamobrem & apud Platonem & apud ueritatem ſcriptores illi legum contemnendi cenſentur, qui ſubito qua cenſura ſcelera perpetrata ſunt puniendā, decernunt: Qua uero ratione homines ita orientur, nutriantur, erudiantur, ut ſcelera perpetrare nolint, nō prouident. Nemo igitur admiretur Platonem noſtrum firmiſſimæ ſanitatē animi ſtudioſum, tam in libris Legum quam de Republica diu per multa quæ uidentur leuia, & ad educandos pueros adoleſcentesq; pertinent, accuratiuſ diuerſari. Sic enim decet diligentiſſimum animorum medicum facere, eoſq; ſtatim natos ita componere, ut uel quaſi unā cum firma ſanitate geniti uideantur, uel ſaltem etate adoleſcente, ſanitas animi pariter coaleſcat. Hinc itaq; præcedens illa libri Legum primi ſecundiq; diligentia in omni muſicæ ludiq; genere atq; conuiuijſ. Dum enim de auctoris legum officio diſputat, præcipuum eiꝯ, id eſt, circa pueros, & adoleſcentes ſtudium, ante omnia iudicat declarandū. Vbi meminiffe te uolo, quanta cautione ad potum uini iudicauerit accedendū, ut non liceat quotidie bibere, neque cuiuſlibet, neq; ad cuiuſq; libidinē, ſed in ſolemnibus diuitatib; conuiuijſ, & tunc quidem uiris & moderate, raro uero merum, ſub arbitro tamen & iudice. Alioqui memineris & quantum probet, ut nō liceat in caſtris militibus guſtare uinum, neq; in ciuitate ſeruis, neq; magiſtratibus, neq; gubernatoribus & iudicibus ipſo iudicij tēpore, neq; uiris mox de rebus magnis deliberaturis, poſtremo neq; uiro uel mulieri ea hora qua liberis operam dare conſtitunt. Hæc operæ præcipuum fuerit diligētē commemorari. Pergamus iam ad proprium libri tertij argumentū. Cum igitur lex ipſa ciuilitatis, id eſt diſciplinæ ciuiliſ forma ſit, ciuilitas autem forma ſit ciuitatis, haud ab re de legibus tractaturus multa de ciuitatis ciuilitatisq; initio diſputat. Ambigit autem utrum genus humanum fuerit ab æterno necne, ſimiliterq; de mundo. Et quod alicubi tempus nominat infinitum haud quaquam ſine principio proprie atq; ſine ſignificat, ſed noſtris potius cōputationibus infinitum: ideoq; dicit ſæpe tempus inextimabile potius quam inmeſum. Atqui et in ſexto ſimiliter ambigens ſententiā ita diſiungit, Hominum generatio aut nunquam inceperit, aut inextimabili ante nos temporis lōgitudine cœpit. Inextimabile uero forſan dicit, ſiquis nō ſolum annos ſolares, ſed etiam lunares, & dies & horas numerare contenderit. Satis autem Chriſtiano fuerit, philoſophum mundi æternitatem non affirmari. Sed quidnam de mille amorum millibus his Moſaici dicent? Fortē Platonem Aegyptiorū more breuiſculos annos cōputariſſe. At uero & de his, & de mundi illuuiionibus opportuniuſ agitur in Timæo. Iam uero ad ipſam materiam legū, id eſt, ciuitatem ciuilitatemq; reuertamur. Quatuor ciuilitatis figuræ præcipue numerantur. Prima quidem ſtatim poſt generis humani calamitatem in ſuperſtite quodam eiꝯ ſemine ſeruato, uel altiffimorum montium beneficio, uel diuina potius prouidentia. Tunc enim probabile eſt filios nepotesq; patriſfamilias imperio paruiffe. Quod quidem imperium ſola conſtat lege naturæ. Secunda figura inter familias plures iam inter ſe uel oppido, uel uallo quodā ſimili cōgregatas, cōgregatas inq; tum indigentia mutua, tum metu ſeruarū. Sed ab ipſo cœtus huius exordio ueriſimile eſt tot gubernādi formas, quot et domicilia extitiſſe, opinionib; inter ſe moribusq; longe diuerſas. Ob quam diuerſitatem mutuis ſubortis iniurijs coacti ſunt communes quosdam arbitros et iudices rectoresq; cōſtituere. Vnde tertia iam orta eſt ciuiliſ diſciplinæ figura, à præcedente uidelicet iniuſtitia du